

Odottamisen monimuotoisuus nuorten turvapaikan hakijoiden arjessa

Henri Onodera

Turvapaikanhakijoihin liittyvä julkinen keskustelu nojaa usein maantieteen sidottuihin, Eurooppa-keskeisiin näkökulmiin. Yhtäältä tiedotusvälineet ja poliittiset kannanotot keskittyvät lähtömaihin, esimerkiksi niiden turvallisuustilanteeseen, toisaalta pakolaisia vastaanottaviin maihin sekä pakolaisen kulkureitteihin Eurooppaan. Tässä yhteydessä jää usein huomioimatta se, että kriisialueiden vierusvaltiot – kuten Turkki, Libanon, Iran tai Pakistan – kantavat ylivoimaisesti suurimman vastuun globaalista pakolaismäärästä. Keskustelun rajautuessa paikkaan ajan kulkua huomioivat kannanotot liittyvät pääosin viranomaisten hallinnalliseen huoleen turvapaikkapäätösten pitkittymisestä sekä siihen liittyvistä valmiuksista ja resurssipulasta..

Erityisesti nuorten turvapaikanhakijoiden kohdalla aika ja ajallisuuden kokemus ovat jääneet vähemmälle tarkastelulle. Varsinkin alaikäisten näkökulmasta tulevaisuus on heidän olemassaoloaan määrittävä tekijä – heille elämä on monessa mielessä vasta alkamassa.

Tässä kirjoitussarjassa useat kirjoittajat huomioivat, että nuorten arkielämää ja olemassaoloa varjostavat epävarmuus turvapaikkaprosessin eri vaiheista ja huoli siitä, saako oleskeluluvan lopulta vai ei ([Honkasalo 2016](#); [Onodera & Peltola 2016](#)). Yleisesti voikin sanoa, että turvapaikanhakijana oleminen on odottamista ja siihen liittyvien epävarmuuksien hallintaa. Mutta kuinka odottavuuden välitila näyttäytyy juuri alaikäisille turvapaikanhakijoille? Tässä tekstissä tarkastelen odottamisen kokemusta turvapaikkaprosessin ja nuorten elämäntilanteen näkökulmista.

”Kun tulee oleskelulupa, niin sitten mietitään tulevaisuutta”: odottava pakolaisuus, pitkittynyt nuoruus

Kuten Veronika Honkasalo painottaa, odottaminen on kokonaisvaltainen ja läpileikkaava asia nuorten turvapaikanhakijoiden elämässä, ja siihen liittyvät epävarmuudet ovat suorassa yhteydessä heidän osallisuuteensa niin asuinyksikössä kuin laajemminkin yhteiskunnassa (ks. [Honkasalo tässä kirjoitussarjassa](#)). Nuoruuteen ja odottamiseen keskittyvää tutkimusta on virinnyt viime aikoina globaalissa mittakaavassa. Antropologi Alcinda Honwana (2012) on esittänyt ajatuksen nuorten kokemasta *odottavuudesta* (*waithood*) yhteiskunnallisena ilmiönä, joka on nykyään pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakit että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Hänen tutkimissaan Afrikan maissa (Etelä-Afrikka, Mosambik, Senegal ja Tunisia) nuorten siirtymät kohti aikuisuutta ovat tällä vuosituhanella pitkittyneet. Kasvava osa nuorisoa – etenkin nuoret miehet globaalissa etelässä – ei löydä koulutustaan vastaavaa työtä, jos työtä laisinkaan, eikä näin pääse asettumaan aloilleen ja käsiksi elämän mahdollisuuksiin. Siirtymiset koulu- ja yliopistomaailmasta työelämään ja myöhemmin taloudellisesti itsenäiseen avioliittoon ja oman perheen perustamiseen ovat kasvavalle osalle nuorisoa taloudellisesti mahdottomia. Toisin kuin hyväosaisempien ikätoverien kohdalla, heille pitkittynyt nuoruus ei ole niinkään henkilökohtainen valinta kuin vaikeiden olosuhteiden sanelemia pakko.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Vaikka odottavuus liittyy monitahoiseen pitkittyneen nuoruuden ilmiöön, on tärkeää huomioida, että se koskee vain epäsuorasti tapaamiemme turvapaikanhakijoiden poikkeuksellista elämäntilannetta. He ovat saapuneet sodan runtelemista, hauraista valtioista, ja suunnitelmat aloilleen asettumisesta ja perhe-elämästä ovat heillä vasta kaukana edessä. Ajatus odottavasta nuoruudesta on kuitenkin hyödyllinen heidän elämänkulkujensa – tai niihin liittyvän pysähtyneisyyden – tarkastelussa. Se kääntää huomion kysymykseen aikuisuuteen siirtymisestä ja olosuhteista, joissa oman tulevaisuuden rakentaminen tai edes ajatteleminen on mahdollista. Haastatteluisissa useat nuoret kertovatkin, että tärkeintä heille on pyrkiä olemaan ajattelematta liikaa, ”saa- da ajatukset muualle”. 16-vuotias ”A” kertoo ryhmähaastattelussa:

A: “Kaikki ajattelevat oleskelulupaa ja odottavat päätöstä ja sitten, kun tulee oleskelulupa, niin sitten mietitään tulevaisuutta.”

Arjen välittömällä, konkreettisella tasolla nuorten odottaminen liittyy suoraan turvapaikkaprosessiin. Heidän odotushorisontissaan siintävät sen eri vaiheet, kuulusteluista päätöksentekoon ja mahdolliseen valitusprosessiin, eikä heillä ole varmuutta siitä, milloin ne tapahtuvat. 17-vuotias ”K” kertoo, että turvapaikka-asia hallitsee hänen arkeaan, ja sen edistymisen odottaminen tuntuu vaikealta:

K: “Kaikki mitä tekisin, kuitenkin ne ajatukset ei häviä mielestä, vaikka olisin muiden kanssa leikkimässä tai viettämässä aikaa.”

Vapaaehtoistyö- ja tutkimusjaksomme kuluessa pohdimmekin tutkijaryhmässä nuorten turvapaikanhakijoiden arkielämän herkkyyttä ja ristiriitaisuutta. Yhtäältä nelisenkymmentä poikaa muodostaa yhteisön, jonka yhteiselo on pääosin rauhallista: heidän arkeaan rytmittävät opiskelu, harrastukset sekä hengailu muiden kanssa. Asumisyksikköä ympäröi metsäalue, pihapiiri sijaitsee kaukana kauppa- ja kaupunkikeskusten hälystä, ja läheiset lentopallo- ja jalkapallokentät ja piha-alue ovat sään salliessa – etenkin kesällä – tiiviissä käytössä. Samalla arjen säännöllisyys, turvallisuus ja luonnonrauha tuntuvat asettuvan ristiriitaan niiden surullisten ja ahdistavien tapahtumien kanssa, joita nuoret ovat kokeneet ennen Suomeen tuloaan. Monilla on takanaan matka ja menneisyys, johon liittyy traumaattisia kokemuksia, intensiivisiä ja vaarallisiakin tilanteita sekä toisinaan pitkittynyttä pakolaisuutta. Eräät olivat jo ennestään kasvaneet pakolaisuudessa, toisille matkanteko Suomeen oli kestänyt parikin vuotta.

”Haluaisin keskittyä mitä minulla on tässä”: nykyhetken pysähtyneisyys

Vaikka asia ei välttämättä nouse paljon puheeksi poikien arjessa, kaikki heistä ovat korostuneen tietoisia siitä, että nykyhetki on väliaikaista ja että heidän matkansa vielä jatkuu – joko Suomeen, muualle tai takaisin kotimaahan. Matka jatkuu myös ajassa, ja elämänkulun näkökulmasta se on vasta aluillaan. Samalla menneisyyden, taakse jääneiden perheiden ja matkan traumaattisten tapahtumien miettiminen voi tuntua joillekin asialta, joka hankaloittaa keskittymistä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen:

T: ”Minä itse olen jättänyt kaikki ystävät, kaikki minun veljet ja perheeni sinne, ja olen ainoastaan vanhempiini yhteydessä kerran kuukaudessa, ja mielellään en haluaisi enempää olla yhteydessä, koska ongelmia tulee lisää ja haluaisin keskittyä mitä minulla on tässä.”

Suomen kielen lisäksi ”T” haluaisi opiskella myös fysiikkaa ja kemiaa, mutta epävarman tulevaisuuden ja elämänkulun valossa nykyhetki tuntuu monella tapaa pysähtyneen. Hänelle, kuten muillekin asumisyksikön nuorille, päivät toisensa jälkeen kuluvat, eikä turvapaikka-asiassa oikein tunnu tapahtuvan mitään.

Tätä ajallisuuden kokemusta turvapaikanhakijoiden arjessa Griffiths, Roberts ja Anderson (2013) kutsuvat käsitteellä *stasis*: samalla kun muu maailma jatkaa kulkuaan, oman elämän kulku tuntuu pysähtyneen. Tässä valossa seesteinen arkielämä asumisyksikössä näyttäytyy suurena vastakohtana nopearytmisille ja kiivaille ajanjaksoille, joita nuoret kohtaavat harvoin vastaanottovaiheessa. Toisaalta matkansa aikana he ovat kokeneet useita käänteentekeviä ja elämää mullistavia tapahtumia nopeasti ja ennalta-arvaamattomasti. Muistot näistä äkillisistä elämänmuutoksista liittyvät yhtäältä kotimaahan, kuten väkivaltaan tai perheenjäsenen äkilliseen menetykseen, toisaalta matkantekoon ja pakolaisuuteen, esimerkiksi salakuljetukseen auton takakontissa tai veden yli veneellä. Vastaanottovaiheeseen liittyvien epävarmuuksien ohella odottamiseen liittyvä henkinen paine, yhdistettynä traumaattisiin kokemuksiin, on tuonut joillekin turvapaikanhakijanuorille univaikeuksien ja masentuneisuuden kaltaisia psykosomaattisia oireita (ks. myös [Lähtenmäki tässä kirjoitus-sarjassa](#)).

Vaikka yhteisöllisyyttä, turvallista arkea ja säännöllisyyttä tukeva ympäristö ovat nuorten ja heidän parissaan työskentelevien aikuisten määrätietoisien toiminnan tulosta, se ei sulje pois sitä, että jokainen nuori on poikkeuksellisen elämänvaiheensa ja epävarman tulevaisuutensa edessä yksin. Lähitule-

Samalla kun muu maailma jatkaa kulkuaan, oman elämän kulku tuntuu pysähtyneen.

Jokainen nuori on poikkeuksellisen elämänvaiheensa ja epävarman tulevaisuutensa edessä yksin.

vaisuutta värittää tieto siitä, että turvapaikkaprosessissa jokainen heistä käsitellään erillisenä yksilönä, joka avaa henkilöllisyytensä, elämänsä ja tulevaisuutensa viranomaisten arvioitavaksi ja päätettäväksi. Tutkimus- ja vapaaehtoistyöjaksomme lopulla nuoret olivat olleet Suomessa kahdeksan kuukautta, ja vain muutama oli päässyt prosessin ensimmäiseen vaiheeseen eli turvapaikkakuulusteluun.

”Haluaisin olla mekaanikko” – Lupa-asiasta taitojen kartuttamiseen

Vaikka tulevaisuutta on hankala pohtia epävarmuuksien ja turvapaikkaprosessin keskellä, monilla nuorilla on henkilökohtaisia haaveita ja valmista tietotaitoa, jota he haluaisivat kartuttaa jo vastaanottovaiheessa (ks. myös Hussein 2016).

A: ”Tietysti ajattelemme tulevaisuutta, että mitä meistä tulee, ja mietimme menestystä tulevaisuudessa.”

A:lle henkilökohtainen menestys tulevaisuudessa merkitsee ensisijaisesti suomenkielen oppimista mutta myös sen jälkeistä koulumenestystä sekä mahdollisuuksia saada mekaanikon töitä tulevaisuudessa. Kysyttäessä mitä nuoret haluavat tehdä tulevaisuudessa, monilla on haaveammattajeja. Joku haluaa lääkäriksi, toinen sairaanhoitajaksi, kolmas junan kuljettajaksi. Toisilla on harrastuksia ja kiinnostuksenkohteita, joiden parista heillä saattaisi olla mahdollisuuksia löytää työtä. Eräs on lahjakas jalkapallossa ja saanut paikan paikallisessa joukkueessa, toinen kantaa ottava rap-artisti, joka räppää kotimaansa oloista.

Ison-Britannian kontekstissa Rebecca Rotter (2015) huomauttaa, että turvapaikkaprosessien pitkittyessä odottamisen välivaiheen ei tarvitse välttämättä merkitä passivisuutta ja näköalojen kaventumista. Institutionaalisesti pakotetun joutilaisuus voi olla mahdollista kääntää myös itselle edulliseksi, mikäli turvapaikanhakijat voivat turvapaikkaprosessin aikana kartuttaa sosiaalista pääomaa ja taitoja, jotka kantavat myöhemmin elämässä – ellei Suomessa, niin muualla. Näihin niin sanottuihin ”ylimääräisiin toimintoihin” on vastaanottokeskuksissa kuitenkin hyvin rajalliset resurssit, joskin vapaaehtoistoiminnalla pystytään tilannetta paikkaamaan.

Tapaamiemme nuorten näkökulmasta suomen kieli, jota he opiskelivat koulussa ja vapaaehtoisten kanssa, näyttäytyi ymmärrettävästi keskeisenä edellytyksenä elämän rakentamiseen ja kokemuspiirin laajentamiseen Suomessa. Valtaosa tapaamistamme nuorista oli motivoituneita opiskelemaan ja tapaamaan suomalaisia, vaikka sitten kännyköiden sanakirjasovellusten varassa. Oleskeluluvan saamisen epävarmuudet kuitenkin vaikuttivat nuorten opiskeluuntoon. Ne, jotka jakoivat uskoa, että saavat turvapaikan, olivat yleisesti motivoituneempia suomen opiskeluun kuin ne, jotka olivat menettämässä toivonsa prosessin etenemiseen. Nuoresta iästä huolimatta nuorten joukossa on esimerkiksi räätäleinä ja automekaanikkoina työkokemusta hankkineita ammattilaisia, mutta ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen Suomessa on haasteellista. Vaikka he oppisivatkin suomen kielen nopeasti, heillä ei ole vielä muodollista pätevyyttä, toisin sanoen koulutustodistusta, joka avaisi työ- ja työharjoittelumahdollisuuksia tulevaisuudessa. Erään työntekijän mielestä esimerkiksi oppisopimuskoulutukset voisivat olla oiva keino ylläpitää ja kartuttaa nuorten tietotaitoa ja rakentaa merkityksellistä tekemistä nuorille itselleen. Samalla se olisi keino käyttää odottaminen ja institutionaalisesti pakotettu joutilaisuus hyväksi.

Jokainen heistä käsitellään erillisenä yksilönä, joka avaa henkilöllisyytensä, elämänsä ja tulevaisuutensa viranomaisten arvioitavaksi ja päätettäväksi.

Valtaosa tapaamistamme nuorista oli motivoituneita opiskelemaan ja tapaamaan suomalaisia, vaikka sitten kännyköiden sanakirjasovellusten varassa. Oleskeluluvan saamisen epävarmuudet kuitenkin vaikuttivat nuorten opiskeluuntoon.

Lopuksi

Suomeen saapuessaan nuorilla turvapaikanhakijoilla on takanaan usein pitkä, uuvuttava ja tapahtumarikas matka. Tietyissä mielessä he ovat saapuneet perille, maahan ja asumisyksikköön, jossa yhteisöllisyyttä kannattelevat arjen rutiinit rakentavat elämään turvaa ja säännöllisyyttä. Pääkaupunkiseudulle saapuminen on merkinnyt heille pysähtymistä, mutta samalla kuitenkin myös merkittävää ”odottavuuden” välitilaa ja katkosta heidän elämänsä kulkunsa kannalta.

Odottaminen on usein raskasta ja voimia vievää, ja se on suoraan sidoksissa turvapaikkaprosessiin, jonka lopputulos – olipa se kielteinen tai myönteinen – tulee olemaan loppuelämän kannalta käänteentekevä. Nuorten arjessa menneisyys piirtyy raskaana taustana nykyhetkeä ja näennäisen seesteistä arkea vasten, mutta samalla myös tulevaisuutta on vaikea ajatella, sillä kirjaimellisesti kaikki riippuu siitä, saavatko he oleskeluluvan vai ei.

Odottamisen kokemuksia ei kuitenkaan voi yleistää liian pitkälle. Aineistomme valossa nuorilla on hyvin erilaisia odotushorisontteja tulevaisuuden suhteen. Toisilla on valmiimpia haaveita ja suunnitelmiakin tulevaisuuden varalle kuin toisilla – kuten nuorilla kaikkialla. Henkilökohtainen usko siihen, että oleskelulupa järjestyy, näyttää määrittävän heidän innostustaan varsinkin suomenkielen oppimiseen ensimmäisenä askeleena elämään Suomessa. Samaa aikaan monilla on iästään huolimatta monenkirjavia kiinnostuksia, tietotaitoja ja työkokemustakin – epävarmuuksien keskellä näitä on kuitenkin haasteellista ylläpitää tai kartuttaa, eikä siihen ole välttämättä resurssijakaan.

Odottavuuden välitilaan liittyvät olennaisesti niin konkreettinen turvapaikkaprosessi kuin myöhemmän elämänsä mahdollisuudet, kuten koulutus, työpaikka, asunto ja perheenperustaminen. Nämä ovat merkittävällä tavalla toisiinsa kietoutuneita asioita, jotka tuovat mukanaan jälleen uusia odottavuuden ajanjaksoja tulevaisuudessa.

Lähteet

- Griffits, Melanie, Ali Rogers & Bridget Anderson (2013) *Migration, time and temporalities*. COMPAS Research Resources Paper.
- [Honkasalo, Veronika \(2016\) Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyydenverkostoja ja tietoa. *Näkökulma* 28, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- Honwana, Alcinda (2012) *Time of Youth: Work, Social Change, and Politics in Africa*. Boulder, CO: Kumarian Press.
- [Husseini, Naser \(2016\) Vastaanottokeskuksen elämää ohjaajan ja nuoren silmin. *Näkökulma* 31, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Lähteenmäki, Minna \(2016\) Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet. *Näkökulma* 35, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- [Onodera, Henri & Peltola, Marja \(2016\) Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. *Näkökulma* 32, Nuorisotutkimusverkosto.](#)
- Rotter, Rebecca (2015) "Waiting in the asylum determination process: Just an empty interlude?" *Time & Society* 25(1), 80–101.

Kirjoittaja

Henri Onodera
VTT, tutkijatohtori
Helsingin yliopisto

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää